

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña
Berta Cerezuela
Miquel Gómez Benosa
Chris Kennett
Miquel de Moragas Spà

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña, Berta Cerezuela, Miquel Gómez
Benosa, Chris Kennett, Miquel de Moragas Spà.

Edició

Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics
de la Universitat Autònoma de Barcelona

**Consell d'Edicions i Publicacions
de l'Ajuntament de Barcelona:**

Ignasi Cardelús, Enric Casas, Eduard Vicente, Jordi Martí,
Màrius Rubert, Jordi Campillo, Glòria Figuerola, Víctor
Gimeno, Joan A. Dalmau, Carme Gibert, José Pérez Freijo.

Traducció i correcció lingüística

Anna Baldirà, Steve Norris, Mercè Roselló, UAB Servei
d'Idiomes Moderns

Diseny i maquetació

Mireia Rocher, Ramon G. Sedó,

Edició i impressió

Direcció d'Imatge i Serveis Editorials
www.bcn.cat/publicacions

© de l'edició: Ajuntament de Barcelona
i Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat
Autònoma de Barcelona
© dels textos: els seus autors
ISBN de l'Ajuntament de Barcelona 978-84-9850-312-8
ISBN del Centre d'Estudis Olímpics 978-84-938759-0-9
Dipòsit legal: B.18575-2011
Abril 2011
Imprès amb paper ecològic

Agraïments

L'edició d'aquest llibre s'emmarca en la celebració dels
20 anys d'activitat del Centre d'Estudis Olímpics de la
Universitat Autònoma de Barcelona, creat al juny del 1989.
Volem expressar el nostre agraïment a totes les persones i les
institucions que, d'una manera o altra, han col·laborat a fer
realitat aquest projecte.
I, singularment, a l'Ajuntament de Barcelona, cofundador del
CEO-UAB, que ha fet possible la impressió d'aquesta edició.

Els continguts d'aquest llibre no es poden reproduir, ni
totalment ni parcialment, ni enregistrar, ni transmetre per
un sistema de recuperació d'informació, en cap forma ni
per cap mitjà, sigui fotomecànic, fotoquímic, electrònic, per
fotocòpia o qualsevol altre, sense el consentiment previ per
escrit dels editors.

Centre d'Estudis Olímpics (CEO-UAB)
Universitat Autònoma de Barcelona
Campus UAB – Edifici N, planta 1
E-08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, Catalunya – Spain
Tel. +34 93 581 19 92
Fax: +34 93 581 21 39
ceoie@uab.cat
<http://ceo.uab.cat>

Mosaic olímpic

Recerca multidisciplinar i difusió dels estudis olímpics
CEO-UAB, 20 anys

Editors

Emilio Fernández Peña

Berta Cerezuela

Miquel Gómez Benosa

Chris Kennett

Miquel de Moragas Spà

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Sumari

Presentació	9
Ana Ripoll	
Pròleg	11
Alejandro Blanco	
Introducció	13
Emilio Fernández Peña	
Les raons acadèmiques d'un centre d'estudis olímpics a la universitat	19
Miquel de Moragas	

Origen i evolució d'un Centre d'Estudis Olímpics

Els orígens del CEO-UAB, 1989-1994	31
Muriel Ladrón de Guevara	
La gestió de la informació i la documentació al servei d'un centre de recerca	39
Berta Cerezuela i Pilar Cid Leal	
El Moviment Olímpic i el món acadèmic	47
Núria Puig Brandes	
El CEO-UAB com a dinamitzador dels estudis olímpics	57
Testimonis d'experts internacionals que valoren el llegat del CEO-UAB:	
• Deanna Binder (Institute for Olympic Education at the University of Alberta)	58
• Susan Brownell (University of Missouri, St. Louis)	59
• Richard Cashman (University of Technology, Sydney)	60
• Laurence Chalip (University of Texas at Austin)	61
• Gabriel Colomé (Centre d'Estudis d'Opinió - Generalitat de Catalunya)	62
• Lamartine P. DaCosta (Universidade Gama Filho)	63

• Conrado Duránte z (Academia Olímpica Española).....	64
• Kang Shin-Pyo (Inje University).....	65
• Bruce Kidd (University of Toronto).....	66
• John MacAloon (University of Chicago).....	67
• Andy Miah (University of the West of Scotland).....	68
• Roy Panagiotopoulou (National and Kapodistrian University of Athens)	69
• Hai Ren (Beijing University of Physical Education).....	70
• Nancy Rivenburgh (University of Washington)	71
• Otto J. Shantz (University of Koblenz-Landau)	72

Els Jocs Olímpics de 1992

Conversa de Juan Antonio Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad, deu anys després dels Jocs de Barcelona	77
Miquel Botella i Miquel de Moragas	
L’ombra de Barcelona.....	87
Isidre Rigau	
Les cerimònies olímpiques de Barcelona’92: el gran bufet de les imatges mediàtiques	97
Núria Garcia	
L’Olimpíada Cultural de Barcelona el 1992. Llums i ombres. Lliçons per al futur.....	105
Miquel de Moragas	
Conèixer la Barcelona olímpica: preservació i accés a la memòria dels Jocs Olímpics de Barcelona’92 a través de les fonts documentals	117
Berta Cerezuela	
Barcelona’92 i l’estudi dels llegats dels Jocs Olímpics	125
Chris Kennett	

Temes clau de l'Olimpisme

Televisió i Jocs Olímpics: simbiosi, globalitat i construcció de sentit	137
Emilio Fernández Peña i Ibone Lallana del Rio	
Els nous mitjans i els Jocs: el Moviment Olímpic i el web social en la difusió de missatges.....	147
Emilio Fernández Peña	
La dimensió cultural dels Jocs Olímpics: les cerimònies i les Olimpíades culturals com a plataformes per a unes polítiques culturals sostenibles	157
Beatriz Garcia	
Els voluntaris com a variable d'èxit als Jocs Olímpics del segle XXI	169
Anna Belén Moreno Vílchez	
Olimpisme i els estudis de gènere.....	177
Natividad Ramajo i Ibone Lallana del Rio	
Barcelona'92 postolímpica: esport i multiculturalisme	185
Chris Kennett	
La dimensió educativa dels Jocs Olímpics	193
Berta Cerezuela	
L'estudi de l'urbanisme olímpic: balanç de recerca i perspectives de futur.....	203
Francesc Muñoz	
Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics.....	215
Ferran Brunet	

Les raons acadèmiques d'un centre d'estudis olímpics a la universitat

Miquel de Moragas

Catedràtic de Teoria de la Comunicació; Fundador i director del CEO-UAB, 1989-2009

Les primeres influències. Les primeres idees

L'any 1983 vaig rebre una proposta del professor Michael Real per participar en una investigació de la UNESCO sobre aspectes relacionats amb l'opinió pública internacional i els Jocs Olímpics de Los Angeles 1984 (Real 1985). Vaig dubtar —la veritat és que molt poc— sobre la pertinència d'aquell objecte. L'interès general pels mitjans de comunicació em feia entendre que l'esport i el fenomen olímpic podien ser objecte del màxim interès per als estudis de comunicació i per a les anàlisis semiòtiques que en aquell moment m'interessaven especialment. A l'horitzó, també, la possibilitat que algun dia tot allò pogués passar a Barcelona. Els treballs de candidatura van començar igualment el 1984 i van culminar a l'octubre del 1986 amb la nominació de Barcelona com a seu de la XXV Olimpíada.

Al febrer del 1987, la Universitat de Calgary (prèviament als seus Jocs d'hivern del 1988) va organitzar la conferència acadèmica *The Olympic Movement and the Mass Media: Past, Present and Future Issues* (Jackson i McPhail 1989). Vaig pensar que aquella era una gran oportunitat per transferir a la nostra universitat coneixements estratègics d'una gran importància per al procés que havia començat amb la nominació de Barcelona. No vaig poder assistir a la conferència per falta de recursos, però recordo encara, perfectament, les cares de sorpresa, d'incredulitat, que vaig veure a les institucions acadèmiques i esportives davant la meva insòlita petició d'ajuda per assistir a un simposi olímpic.

Pocs mesos després vaig rebre una invitació, sorprenent per a mi, des de Corea, per participar en la *First International Conference on the Olympics and East/West and South/North Cultural Exchange in the World System*, que va organitzar a l'agost del 1987 el professor Kang Shin-Pyo amb el suport de John MacAloon i amb la participació d'importants referents intel·lectuals de les ciències socials com ara Arjun Appadurai, Edith Turner, Alex Inkeles i Roberto da Mata, entre altres. En aquest simposi vaig conèixer James Larson i Nancy Rivenburgh, amb els quals vaig publicar anys més tard, el 1995, el llibre *Television in the Olympics* (Moragas, Rivenburgh i Larson 1995).

Els organitzadors, que buscaven algun ponent de Barcelona, em van identificar gràcies a l'esmentada publicació de la UNESCO sobre Los Angeles '84. Més endavant la meua ponència a Seül es va titular *Cultura local. Audiència mundial. Reptes de Barcelona '92*, un dilema, o un problema, que va marcar la meua investigació posterior sobre els Jocs i la comunicació.

Vaig tornar de Corea amb una carta dels participants adreçada a l'alcalde de Barcelona en aquella època, Pasqual Maragall, perquè la ciutat recollís la torxa de les iniciatives intel·lectuals relacionades amb l'estudi dels Jocs Olímpics des de la perspectiva dels estudis socioculturals.

Amb aquest impuls, i en el context d'una Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) especialment adaptable als estudis interdisciplinaris, va néixer la idea de crear el Centre d'Estudis Olímpics, que va cristal·litzar el 1989 com a consorci en el qual participaven les diferents instàncies de l'Administració pública catalana i el Comitè Olímpic Espanyol.

Més tard, al gener del 1995, la Universitat Autònoma de Barcelona i el Comitè Internacional Olímpic (CIO) van signar un conveni específic de col·laboració per crear la Càtedra Internacional d'Olimpisme. Aquest conveni va permetre una àmplia col·laboració del nostre centre amb el Museu Olímpic de Lausana i, en conseqüència, una important activitat acadèmica internacional (vegeu el capítol de Muriel Ladrón de Guevara en aquest mateix llibre).

Modernitzar i ampliar l'objecte dels estudis olímpics

Les relacions entre el món acadèmic i les universitats, d'una banda, i el Moviment Olímpic, de l'altra, tenen l'origen remot en la celebració del congrés de fundació del Comitè Internacional Olímpic a la Universitat de la Sorbona de París el 1894. No em refereixo únicament a la utilització solemne del paranimf de la Universitat, sinó al criteri del mateix Pierre de Coubertin que el Moviment Olímpic, com a fenomen esportiu i cultural, havia de trobar en el coneixement universitari la seva identitat i la seva adaptació al món contemporani.

El mateix concepte de centre d'estudis olímpics va ser formulat per Pierre de Coubertin poc abans de morir el 1937: "Crec que un centre d'estudis olímpics [...] pot ajudar, més que cap altra iniciativa, a preservar i fer progressar el meu projecte, protegint-lo de les desviacions que el puguin afectar" (Landry i Yerlès 1996, 318).¹

En aquesta primera època, l'Olimpisme es referia a la conjugació de tres valors principals —el classicisme grec (humanisme), l'esport com a pràctica de formació dels joves (educació) i les noves relacions internacionals de la societat industrial (modernitat)—, i es van transferir als Jocs les primeres experiències de les exposicions universals.

Aquesta tradició va inspirar la creació l'any 1938, per part de Carl Diem, de l'Institut Olímpic Internacional i, força més tard, el 1961, la fundació de l'Acadèmia Internacional Olímpica i les acadèmies olímpiques nacionals corresponents, entre les quals hi havia l'Acadèmia Olímpica Espanyola, creada el 1968, "amb les quals es difonien, a escala nacional, els principis olímpics" (Duránte 2003, 11).

Als anys seixanta, a mesura que es van anar succeint les edicions dels Jocs va tenir lloc un gran desenvolupament dels estudis històrics, en què va destacar l'interès dels investigadors per les relacions internacionals i les circumstàncies polítiques de l'experiència olímpica². Paral·lelament, diferents professors universitaris (Fernand Landry, Karl Lennarz, Norbert Müller, John MacAloon) van desenvolupar investigacions importants sobre l'Olimpisme i la filosofia de Pierre de Coubertin (Landry i Yerlès 1996, 330-338).

Aquestes aportacions acadèmiques no sempre s'han reconegut prou com a aportacions decisives pel que fa a la configuració de la identitat dels Jocs Olímpics com a gran fenomen cultural d'abast mundial.

Els nous actors de la investigació olímpica

Ja als anys vuitanta, amb la importància creixent que adquirien els Jocs (Moscou'80, Los Angeles'84, Seül'88), i sobretot Barcelona'92, va tenir lloc una gran expansió i diversificació de l'activitat investigadora sobre el fenomen, que es va co-

1. Carta manuscrita de Pierre de Coubertin [traducció pròpia al català].

2. Aquesta activitat va cristal·litzar el 1991 en la creació de la *International Society of Olympic Historians* (ISOH) (<http://www.isoh.org/>).

mençar a qualificar de megaesdeveniment: nous actors, noves activitats i nous temes d'investigació, amb una implicació institucional més gran de les universitats.

L'organització dels Jocs començava a reclamar una gran activitat de recerca aplicada (en termes de R+D), tant per part del Comitè Internacional Olímpic i el Comitè Organitzador dels Jocs Olímpics (COJO), com de les institucions implicades (mitjans de comunicació, patrocinadors, llicenciataris, organismes públics dels països organitzadors). Una part d'aquesta investigació es confiava a consultories privades, però una altra part (tot i que no sempre es reconeixia) es feia o naixia d'investigacions dutes a terme a les universitats.

No són únicament qüestions relatives a l'organització el que reclama la investigació olímpica. Nous fenòmens com ara la comercialització, més enllà del pas de l'amateurisme al professionalisme, amb la irrupció del patrocini, els reptes plantejats pels boicots com a arma de confrontació política entre blocs, la implicació política i cultural de la ciutat organitzadora, la irrupció dels mitjans i les noves tecnologies, i les implicacions urbanístiques i mediambientals són objecte de la investigació universitària (Moragas i Botella 1995).

La creació de centres d'estudis olímpics (CEO) a les universitats

Les universitats han respost de diferents formes a aquests reptes i oportunitats. En la major part dels casos s'han creat grups d'investigació o investigacions individuals dedicades a les diferents branques de les ciències socials (historiadors, sociòlegs, antropòlegs, economistes, etc.). Nombrosos centres especialitzats en ciències de l'esport també han contribuït a la recerca amb programes especialitzats en estudis sobre els Jocs.

De manera contemporània a la creació del CEO-UAB, el 1989 va néixer un altre centre d'estudis olímpics a la Universitat de Western Ontario: l'International Centre for Olympic Studies. Alguns anys més tard, seguint l'impuls d'aquestes dues universitats pioneres, es van succeir altres iniciatives, sobretot a ciutats olímpiques: l'Australian Centre for Olympic Studies a Sydney, l'Olympics and Mega Events Research Observatory a Torí, el Centre for Olympic Studies i l'Humanistic Olympics Studies Center a Pequín, i el Centre for Olympic Studies & Research a la universitat anglesa de Loughborough. L'*OlympicstudiesNet* del CEO-UAB recull un total de 28 experiències, concentrades en la major part a Europa.³

El model UAB constitueix un dels casos més representatius d'aquest tipus de centres, tant pel que fa a l'amplitud de la participació de les institucions en els seus organismes de govern, com al nombre i la tipologia de les activitats desplegades, o indicadors d'activitat.

La característica més definidora d'aquests centres és, en primer lloc, que tenen caràcter universitari. Això no vol dir únicament que tinguin la seu en una universitat o campus universitari, sinó la condició acadèmica del seu govern, amb un president que coincideix amb el rector i un director i un equip directiu format per personal estrictament acadèmic. Aquesta autoria acadèmica es complementa amb la col·laboració i la participació en la seva organització de les institucions polítiques i administratives relacionades amb el fenomen olímpic i esportiu.

Així doncs, l'activitat universitària relacionada amb els estudis olímpics presenta un gran nombre d'actors, formals i informals, alguns amb una clara orientació olímpica, altres amb una relació ocasional amb els Jocs, de la qual cosa resulta una gran varietat d'iniciatives, amb diferents graus d'institucionalització.

Per tant, el CEO de la UAB es pot proposar com a centre de referència, ja que durant vint anys ha desenvolupat els diferents camps d'activitat possibles (indicadors d'activitat) en aquest tipus de centres:

3. Si voleu més informació sobre els centres d'estudis olímpics universitaris, vegeu *OlympicstudiesNet* a <http://ceo.uab.es/olympicstudiesnet/>.

- Investigació (projectes d'investigació, participació en projectes internacionals).
- Centre de documentació (disponibilitat de serveis de biblioteca, videoteca, arxiu històric, tasques documentals).
- Ensenyament i formació (programes de formació de diferents nivells: grau, postgrau i formació professional).
- Difusió (organització de jornades, congressos i seminaris, tant a escala nacional com internacional).
- Publicacions (publicacions pròpies, coedicions).
- Lloc web (producció pròpia de continguts, enllaços, xarxes de cooperació).

El compliment de tots aquests indicadors significa un alt nivell d'institucionalització, impossible sense el suport decidit de la universitat, les institucions olímpiques i l'Administració pública de cada comunitat. Això explica que el desenvolupament més gran d'aquestes iniciatives es doni precisament en ciutats seu dels Jocs o en països amb una tradició cultural olímpica més gran.

Aquests centres són únicament icebergs dins la gran massa crítica d'investigadors universitaris internacionals dedicats als estudis olímpics. Investigadors, és important destacar-ho, que troben en aquests centres les plataformes necessàries per poder difondre, i fins i tot produir, les seves pròpies investigacions.

Tots aquests actors, independentment de les plataformes que els puguin aportar les institucions olímpiques, han disposat fins ara de formes més aviat espontànies d'organització i intercanvi, a través de canals acadèmics autònoms cada dia més importants gràcies a l'ús d'Internet i les seves xarxes.

Com s'explica l'interès de les universitats pels Jocs Olímpics?

L'interès de les universitats pels Jocs Olímpics es pot explicar per diferents factors, entre els quals proposo assenyalar els següents:

1. Impactes múltiples (econòmics, polítics, culturals, urbanístics, etc.) a la ciutat organitzadora.
2. Caràcter transversal del fenomen i necessitat d'una aproximació interdisciplinària.
3. Singularitat del fenomen olímpic com a estudi de cas per interpretar els processos de localització i globalització.
4. Caràcter multicultural de l'experiència olímpica.
5. Reptes de la innovació pel que fa a l'organització d'aquests megaesdeveniments.
6. Valor ètic i compromís social inherent a l'objecte d'estudi.

1. L'impacte dels Jocs a la ciutat organitzadora

La investigació olímpica, sense perdre interès per la dimensió històrica (antiga i moderna), ha anat ampliant els seus referents a mesura que els Jocs s'han anat transformant en megaesdeveniments i s'han anat multiplicant els seus impactes: socials, culturals, econòmics, polítics, comunicatius, de desenvolupament urbà, mediambientals, etc.

Els Jocs representen actualment el megaesdeveniment principal del nostre temps, amb una participació internacional important i grans impactes a la ciutat organitzadora, d'una complexitat sense precedents a cada nova edició. Cap altre esdeveniment, excepte, malauradament, la guerra, desperta un interès semblant dels mitjans de comunicació mundials. Ningú no es pot estranyar, per tant, que aquest esdeveniment hagi despertat l'atenció de diferents camps i, sobretot, de la comunicació.

2. Caràcter transversal del fenomen i necessitat d’una aproximació interdisciplinària

Els Jocs Olímpics moderns impliquen una gran varietat de sectors i un gran entramat d’activitats, la qual cosa els converteix en un observatori privilegiat per estudiar la societat moderna.

Al quadre següent proposo una classificació operativa de la varietat de temes que han abordat els estudis olímpics i que demostren la pertinència d’aquest objecte d’investigació per a les ciències socials.

Estudis olímpics. Temes d’investigació

Economia / Màrqueting Gestió dels Jocs Planificació i procés de candidatura	Política i relacions internacionals Història (antiga i moderna) Llegat
Medi ambient Urbanisme i arquitectura Tecnologia Transport i mobilitat Turisme Treball	Cultura (identitat, diversitat, rituals, etc.) Aspectes socials (participació, gènere, exclusió, etc.) Comunicació, mitjans de comunicació i Internet Art i disseny
Esport i activitat física Salut / Medicina (control antidopatge) Dret i regulació	Ètica i filosofia de l’Olimpisme Educació olímpica

3. La singularitat del fenomen olímpic en el món globalitzat

Però no és únicament la dimensió i la riquesa temàtica dels Jocs allò que desperta l’interès dels investigadors universitaris. Aquest interès s’accentua per la complexitat de les lògiques que caracteritzen el fenomen i per la possibilitat que ofereixen d’analitzar algunes qüestions clau del món contemporani.

Els Jocs moderns qüestionen alguns valors clau de la nostra cultura i de la nostra societat. Constitueixen un observatori privilegiat per interpretar les oportunitats i les contradiccions del que anomenem “món global”, la comunicació, la cultura, la política o l’economia, i ho fan amb el gran incentiu del canvi permanent de seu, de Seül a Barcelona, de Barcelona a Atlanta, d’Atlanta a Sydney, de Sydney a Atenes, d’Atenes a Pequín, de Pequín a Londres, de Londres a Rio de Janeiro, de manera que es facilita l’anàlisi de la relació local-global tan característica dels temps actuals.

Els Jocs qüestionen alguns conceptes clau de la societat moderna: cultura de la pau i treva olímpica; nacions, nacions estat i relacions internacionals; sostenibilitat i medi ambient; diversitat i identitat cultural; desigualtats i solidaritat; igualtat de gènere i integració social; turisme i esport; renovació urbana i exclusió social, etc.

Els Jocs es poden considerar un paradigma de la societat del coneixement. Dificilment trobarem cap altre exemple tan explícit de transcendència “material” d’elements “immaterials”. Tot el seu entramat es basa, finalment, en símbols i rituals associats a la derrota o la victòria de l’activitat atlètica.

4. Caràcter multicultural de l'experiència olímpica

Les condicions en què es desenvolupen actualment els Jocs, la participació internacional sense precedents (204 comitès olímpics a Pequín 2008) i l'atenció dels mitjans de comunicació internacionals constitueixen un gran repte cultural per al Moviment Olímpic.

Quatre exemples:

- Fenòmens de convivència a la vila olímpica.
- Interpretació de l'esdeveniment per part dels mitjans de comunicació.
- Conceptualització de l'Olimpíada cultural i les cerimònies.
- Revisió permanent de la filosofia olímpica a partir dels nous conceptes del debat actual sobre diversitat cultural.

En aquest sentit, podem destacar l'oportunitat de contribuir positivament als objectius de la UNESCO pel que fa a la defensa de la diversitat cultural, donant exemple i liderant el món de l'esport en aquesta direcció.

5. Reptes de la innovació que representa l'organització d'aquests megaesdeveniments

Els Jocs constitueixen un gran laboratori per investigar diferents àmbits d'aplicació de les innovacions. Per exemple, innovacions en sistemes de comunicacions (Moragas 1992). En aquest sentit, és paradigmàtic el procés d'implementació d'Internet en l'organització i la comunicació dels Jocs Olímpics, des de l'experiència incipient d'Atlanta l'any 1996 fins a les noves plataformes que s'utilitzaran als Jocs de Londres el 2012 (Moragas 1999).

6. El valor ètic de l'objecte d'estudi

Finalment, cal destacar que a aquests factors d'atracció n'hi hem d'afegir un que transcendeix els aspectes epistemològics i que es correspon amb els aspectes ètics de la investigació: la identificació de professors i investigadors (centenars) amb els ideals de l'Olimpisme, d'una manera altruista, per imperatiu social. En conseqüència, l'activitat investigadora es transforma fàcilment en una tasca de difusió de valors, també en una tasca crítica amb les contradiccions de l'Olimpisme real. La frontera entre investigació olímpica i educació olímpica troba així múltiples formes d'intercanvi.

De què serveix al Moviment Olímpic la investigació acadèmica?

Fins aquí hem reflexionat sobre els perquès de l'interès acadèmic per l'Olimpisme i els Jocs. Ara hem de completar l'anàlisi amb una segona pregunta: de què pot servir tota aquesta activitat (universitària) al Moviment Olímpic?

En primer lloc, cal assenyalar que l'aportació principal de la universitat al Moviment Olímpic, incloent-hi les ciutats organitzadores, no s'ha de plantejar exclusivament en termes d'utilitat funcional immediata. Això no vol pas dir que les universitats no s'hagin de comprometre també en la producció de coneixements d'interès funcional i estratègic. També és cert que els organitzadors olímpics, o les seves consultories, utilitzen els treballs generats a les universitats, gairebé sempre de caràcter públic i de lliure accés, com a fonts bàsiques dels seus informes, en molts casos, lamentablement, sense reconèixer-ne adequadament la procedència, sense reconèixer que, moltes vegades, les idees aplicables neixen d'idees bàsiques i generals.

A la ponència que vaig presentar al V Fòrum Mundial sobre Esport, Educació i Cultura del Comitè Internacional Olímpic, celebrat a Pequín a l'octubre del 2006, resumia aquestes aportacions acadèmiques al Moviment Olímpic a les següents nou principals funcions de la investigació:

1. Funció interpretativa: definir i identificar valors i funcions del Moviment Olímpic a l'era moderna.
2. Funció prospectiva: analitzar les tendències, endògenes i exògenes, que afectaran l'esport i el Moviment Olímpic en el futur.
3. Funció aplicada: assessorar les institucions olímpiques en les seves necessitats funcionals i d'organització.
4. Funció històrica: investigació i documentació sobre història olímpica com a recurs fonamental per conèixer la identitat dels Jocs.
5. Funció crítica: analitzar les desviacions, les contradiccions i les disfuncions de l'Olimpisme real.
6. Funció informativa: aportar coneixements a les diferents necessitats de difusió del sistema olímpic (mitjans de comunicació, comitè organitzador, museus olímpics, publicacions de difusió, etc.).
7. Funció educativa: aplicar els coneixements sobre el fenomen olímpic i les seves conseqüències en programes educatius, sobretot en programes d'educació en valors.
8. Funció cultural: reinterpretació de l'Olimpisme d'una manera no eurocèntrica, des de la diversitat i oberta al diàleg intercultural.
9. Funció del llegat: substantivar la memòria dels Jocs com a patrimoni immaterial de la humanitat facilitant l'intercanvi entre experiències.

Com a exemple d'aplicació d'aquestes categories i funcions, podem considerar les múltiples sinergies possibles entre les ciutats organitzadores i les seves universitats: des d'estudis de viabilitat previs al plantejament de la candidatura fins a la interpretació final del llegat, passant per programes de formació de voluntaris, avaluació d'impactes (econòmics, socials, de treball) o estudis culturals en els quals es basen els programes culturals i els rituals (cerimònies, relleu de la torxa, etc.).

I viceversa: de què serveix a la universitat investigar sobre els Jocs?

El Moviment Olímpic es beneficia, directament i indirectament, de l'existència de centenars d'investigadors distribuïts en una gran varietat de països i continents. Aquesta aportació acadèmica, que en gran part és una aportació voluntària, entre les més altruïstes, s'hauria de considerar una aportació de valor inestimable pel que fa a la innovació i l'adaptació dels Jocs Olímpics al món modern. No sempre és així. La desconsideració envers els investigadors universitaris en no convidar-los, de forma i manera, a participar, si més no com a observadors, en el XIII Congrés Olímpic "El Moviment Olímpic a la societat" (IOC 2008), que va tenir lloc a Copenhaguen a l'octubre del 2009, va ser una mostra significativa de les llacunes pendents.

Les institucions olímpiques s'haurien de comprometre en una política pròpia d'investigació i desenvolupament que, respectant l'autonomia de les universitats i els centres d'investigació, sabés canalitzar a favor dels seus objectius aquesta valuosa producció de coneixements. Per fer-ho, haurien de facilitar als investigadors la informació necessària per a l'estudi relacionat tant amb els arxius (història) com amb els esdeveniments (acreditació d'observadors científics als Jocs).

S'haurien de reforçar les plataformes actuals de difusió i documentació del Moviment Olímpic (Centre d'Estudis Olímpics del CIO, Acadèmia Internacional Olímpica, Museu Olímpic de Lausana, congressos olímpics), i ampliar-ne els ponts actuals amb el sistema universitari, acadèmic, independent.

Les ciutats organitzadores dels Jocs, d'acord amb aquelles plataformes, haurien de promoure els estudis olímpics (investigació, documentació, publicacions, formació, congressos) com a activitats bàsiques dels seus programes educatius i culturals o "olimpiades culturals", sense limitar-se als seus propis projectes d'investigació aplicada (tipus OGGI, Olympic Games Global Impact).

Al seu torn, les institucions universitàries haurien d'incorporar als seus programes d'investigació matèries relatives a l'esport i a l'Olimpisme, i considerar-los grans fenòmens culturals i socials del nostre temps; incorporar als seus plans d'estudi, de pregrau i postgrau, assignatures relatives a l'esport i al fenomen olímpic; i considerar com a prioritats de la investigació els problemes més urgents de l'esport modern, com ara la sostenibilitat en l'esport, la gestió dels megaesdeveniments, la seva dimensió cultural i, en definitiva, com s'adapten a la nova societat global i del coneixement.

Els centres d'estudis olímpics universitaris haurien d'assegurar la continuïtat de la investigació olímpica establint programes de col·laboració interuniversitària que donessin el relleu corresponent a les universitats de cada nova seu per garantir la transmissió del llegat dels Jocs. Per fer-ho, disposen de formes autònomes de publicacions, congressos i conferències, actualment optimitzades amb la utilització de les tecnologies de la informació i la comunicació.

Els Jocs Olímpics, per la seva dimensió mundial, representen una oportunitat de valor inestimable per als estudis comparats. La nostra experiència en l'estudi comparat de la cobertura dels Jocs de Barcelona'92 per 27 televisions internacionals va constituir un exemple, difícilment repetible, d'aquesta mena d'investigacions, d'altra banda indispensables com a forma de suport d'una nova comprensió de l'Olimpisme des de la perspectiva de la diversitat cultural (Moragas, Rivenburgh i Larson 1995).

El repte continuarà sent el mateix: saber establir processos de col·laboració i de diàleg entre les institucions olímpiques, els organismes de les ciutats organitzadores dels Jocs i les universitats. Respectant i valorant l'autonomia universitària, la seva independència crítica, però exigint també rigor en les investigacions i en les activitats de formació, perquè compartim el mateix compromís ètic: contribuir a assegurar l'actualització permanent dels valors de l'Olimpisme en el món contemporani.

Referències bibliogràfiques

Durántez, Conrado. 2003. *Academias olímpicas nacionales*. Madrid: Comité Olímpico Español.

International Olympic Committee, IOC. 2008. *2009 Olympic Congress Regulations*. Lausanne: International Olympic Committee. http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1217.pdf.

Jackson, R., i T. McPhail, orgs. 1989. *The Olympic Movement and the Mass Media: Past, Present and Future Issues: International Conference Proceedings, the University of Calgary, Calgary, Alberta, Canada, February 15-19, 1987*. Calgary: Hurford Enterprises.

Landry, Fernand, i Magdeleine Yerlès. 1996. *The International Olympic Committee: One Hundred Years: the Idea, the President, the Achievements*. Lausanne: International Olympic Committee.

Moragas, Miquel de. 1985. "Summer Olympics Coverage in the Spanish Press". A *Global Ritual: Olympics, Media Coverage and International Understanding*, Michael Real. San Diego: UNESCO, San Diego State University.

Moragas, Miquel de. 1992. *Los Juegos de la comunicación: las múltiples dimensiones comunicativas de los Juegos Olímpicos*. Madrid: Fundesco.

Moragas, Miquel de. 1999. "The Olympic Movement and the Information Society. New Internet Challenges and Opportunities". A *Television in the Olympic Games: the New Era: International Symposium, Lausanne, 19th-20th October 1998*, 161-205. Lausanne: International Olympic Committee. http://doc.rero.ch/lm.php?url=1000,10,38,20100507112902-TP/IOC_Symposium_1998.pdf.

Moragas, Miquel de, i Miquel Botella, eds. 1995. *Les Claus de l'èxit: impactes socials, esportius, econòmics i comunicatius de Barcelona '92*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport. Universitat Autònoma de Barcelona.

Moragas, Miquel de, Nancy K. Rivenburgh i James F. Larson. 1995. *Television in the Olympics: Communicating Policies, Culture and Sport in Barcelona '92*. London: John Libbey. http://books.google.es/books?id=U_u73VtZcJIC&lpg=PP1&dq=Television%20in%20the%20Olympics&hl=ca&pg=PP1#v=onepage&q&f=false.

Real, Michael. 1985. *Global Ritual: Olympics, Media Coverage and International Understanding*. San Diego: San Diego University.